

KANCELARIA SENATU

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI

BADK.DPK.133.47.2018 MR
P9-20/18

Warszawa, dnia 14 czerwca 2018 r.

Nr: 33300	Data wpływu petycji 8 maja 2018 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 8 czerwca 2018 r.

OPINIODAWCZE ZESPOŁY SĄDOWYCH SPECJALISTÓW

TEMAT

**WPROWADZENIE OBOWIĄZKU UTRWALANIA DŹWIĘKU
I OBRAZU Z PRZEBIEGU BADAŃ PSYCHOLOGICZNYCH**

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów, w celu wprowadzenia obowiązku utrwalania dźwięku i obrazu z przebiegu badań psychologicznych w sprawach rodzinnych i opiekuńczych oraz w sprawach nieletnich.

UZASADNIENIE WNOSZACEGO PETYCJE:

Autor petycji w uzasadnieniu podaje, że objęcie kontrolą badań psychologicznych przeprowadzanych przez opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów w postaci utrwalania dźwięku i obrazu, a następnie ich wykorzystywania przez strony postępowania dla celów dowodowych doprowadzi do transparentności postępowania poprzez umożliwienie merytorycznego odniesienia się przez strony do przeprowadzonych badań, utrwalonych w wersji papierowej oraz „da prawidłowy kształt sformułowanej opinii przez biegłych psychologów”.

W petycji autor podkreśla, że „poprzez możliwość nagrywania badań, opinia taka byłaby scalonym obrazem, ukazującym rzeczywisty przebieg badania oraz wniosków, jakie zaobserwowali biegli psychologowie”. W petycji wskazano, że obowiązujące przepisy i praktyki stosowane przez opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów są dyskryminujące dla stron oraz sprzeczne z konstytucyjną zasadą równości i zasadami współżycia społecznego.

W uzasadnieniu petycji autor zaproponował treść przepisów, wzorując się na regulacji zawartej w art. 157 i 158 k.p.c., odnoszącej się do sporządzania protokołu z posiedzenia jawnego, o następującym brzmieniu:

„Protokół sporządzony z opinii specjalistów, w szczególności z badań oraz testów przeprowadzonych na małoletnich oraz stron sporządza się utrwalając przebieg przedmiotowych badań za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oraz pisemnie, pod kierunkiem przewodniczącego OZSS oraz możliwość udostępniania nagrania dla stron, jako materiał dowodowy obowiązujący wraz z pisemną opinią.

Protokół sporządzony pisemnie zawiera oznaczenie OZSS, miejsca i daty przeprowadzenia badania, nazwiska specjalistów wraz z tytułami naukowymi, protokolanta, stron, jak również oznaczenie sprawy i wzmianki co do jawności. Ponadto protokół sporządzony pisemnie zawiera, streszczenie wyników postępowania dowodowego, a także

czynności stron podczas badania. Czynności wymagające podpisu strony mogą być zamieszczone w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu.”.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (Dz. U. z 2018 r., poz. 708), w **art. 1** stanowi, że w sądach okręgowych działają opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów, zwane dalej „zespołami”, których zadaniem jest sporządzanie, na zlecenie sądu lub prokuratora, opinii w sprawach rodzinnych i opiekuńczych oraz w sprawach nieletnich, na podstawie przeprowadzonych badań psychologicznych, pedagogicznych lub lekarskich (ust. 1).

Zespoły na zlecenie sądu prowadzą także mediacje, przeprowadzają wywiady środowiskowe w sprawach nieletnich oraz prowadzą poradnictwo specjalistyczne dla małoletnich, nieletnich i ich rodzin (ust. 2), mogą współdziałać z placówkami wykonującymi orzeczenia sądu (ust. 3).

Ustawa w **art. 2** przesądza, że w skład zespołu wchodzi specjaliści w zakresie psychologii, pedagogiki, pediatrii, medycyny rodzinnej, chorób wewnętrznych, psychiatrii oraz psychiatrii dzieci i młodzieży (ust. 1). Specjalista, uczestnicząc w wykonywaniu czynności, o których mowa w art. 1, jest niezależny. Prezes sądu okręgowego nie może wydawać specjalistom poleceń dotyczących wykonywania czynności, w których są niezależni (ust. 2).

W myśl **art. 3** ustawy, zespół sporządza opinie dla sądów i prokuratorów w obszarze właściwości sądu okręgowego, w którym działa, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach może sporządzić opinię dla sądów i prokuratorów spoza jego obszaru właściwości (ust. 1), w szczególnie uzasadnionych przypadkach obszarem właściwości zespołu może być część obszaru właściwości sądu okręgowego (ust. 2). Minister Sprawiedliwości, w drodze zarządzenia, tworzy i znosi zespoły oraz ustala ich obszar właściwości, kierując się potrzebą zapewnienia racjonalnej organizacji pracy oraz dostosowaniem ich liczby do obszaru właściwości sądu okręgowego lub jego części (ust. 3).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r., poz. 155 ze zm.), dalej k.p.c., w **art. 157 § 1** stanowi, że z przebiegu posiedzenia jawnego protokolant sporządza protokół. Protokół sporządza się, utrwalając przebieg posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oraz pisemnie, pod kierunkiem przewodniczącego, zgodnie z art. 158 § 1.

Jeżeli ze względów technicznych utrwalenie przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk nie jest możliwe, protokół jest sporządzany wyłącznie pisemnie, pod kierunkiem przewodniczącego (§ 1¹).

W art. 157 § 2 k.p.c. postanowiono, że przy wydawaniu wyroków zaocznych wystarczy zaznaczenie w aktach, że pozwany nie stawiał się na posiedzenie, nie żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności i nie złożył żadnych wyjaśnień, oraz wzmianka co do ogłoszenia wyroku, natomiast z posiedzenia niejawnego sporządza się notatkę urzędową, jeżeli nie wydano orzeczenia (§ 3).

Zgodnie z brzmieniem **art. 158** k.p.c. protokół sporządzony pisemnie zawiera oznaczenie sądu, miejsca i daty posiedzenia, nazwiska sędziów, protokolanta, prokuratora, stron, interwenientów, jak również obecnych na posiedzeniu przedstawicieli ustawowych i pełnomocników oraz oznaczenie sprawy i wzmianki co do jawności. Ponadto protokół sporządzony pisemnie zawiera wymienienie zarządzeń i orzeczeń wydanych na posiedzeniu oraz stwierdzenie, czy zostały ogłoszone, streszczenie wyników postępowania dowodowego, a także czynności stron wpływające na rozstrzygnięcie sądu (ugoda, zrzeczenie się roszczenia, uznanie powództwa, cofnięcie, zmiana, rozszerzenie lub ograniczenie żądania pozwu) oraz inne czynności stron, które według szczególnych przepisów ustawy powinny być wciągnięte, wpisane, przyjęte, złożone, zgłoszone lub wniesione do protokołu. Jeżeli sporządzenie odrębnej sentencji orzeczenia nie jest wymagane, wystarczy zamieszczenie w protokole treści samego rozstrzygnięcia. Czynności wymagające podpisu strony mogą być zamieszczane w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu (§ 1).

Protokół może zawierać wnioski i twierdzenia stron oraz inne okoliczności istotne dla przebiegu posiedzenia; zamiast wniosków i twierdzeń można w protokole powołać się na pisma przygotowawcze (§ 1¹).

Jeżeli przebiegu posiedzenia nie utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, protokół sporządzony pisemnie zawiera – zgodnie z § 2 – oprócz danych i okoliczności określonych w § 1, wnioski oraz twierdzenia stron, udzielone pouczenia, a także wyniki postępowania dowodowego oraz inne okoliczności istotne dla przebiegu posiedzenia; zamiast wniosków i twierdzeń można w protokole powołać się na pisma przygotowawcze.

Zgodnie z § 3 przepisu, protokół sporządzony za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk protokolant podpisuje podpisem elektronicznym gwarantującym identyfikację osoby protokolanta oraz rozpoznawalność jakiegokolwiek późniejszej zmiany

protokołu. Protokół sporządzony pisemnie podpisują przewodniczący i protokolant. Z kolei, jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie, przewodniczący może zarządzić sporządzenie transkrypcji odpowiedniej części protokołu sporządzonego za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk (§ 4).

Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia¹, rodzaje urządzeń i środków technicznych służących do utrwalania dźwięku albo obrazu i dźwięku, sposób sporządzania zapisów dźwięku albo obrazu i dźwięku oraz sposób identyfikacji osób je sporządzających, jak również sposób udostępniania oraz przechowywania takich zapisów, mając na uwadze:

1) konieczność właściwego zabezpieczenia zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku przed ich utratą, zniekształceniem, nieuprawnionym dostępem, usunięciem lub inną nieuprawnioną zmianą, a także rozpoznawalność dokonania uprawnionej zmiany lub usunięcia i identyfikacji osoby dokonującej tych czynności;

2) minimalne wymagania dla systemów teleinformatycznych używanych do realizacji zadań publicznych, określone w odrębnych przepisach;

3) konieczność zmiany formatu zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku lub przeniesienia na inny informatyczny nośnik danych w celu ponownego odtworzenia zapisu;

4) konieczność zapewnienia możliwości zapoznania się z zapisem dźwięku albo obrazu i dźwięku oraz uzyskania z akt sprawy zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku (§ 5).

W myśl **art. 160** § 1 k.p.c. strony mogą żądać sprostowania lub uzupełnienia protokołu, nie później jednak jak na następnym posiedzeniu, a jeśli idzie o protokół rozprawy, po której zamknięciu nastąpiło wydanie wyroku – dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie. Od zarządzenia przewodniczącego strony mogą odwołać się do sądu w terminie tygodniowym od doręczenia im zarządzenia. Zapis dźwięku albo obrazu i dźwięku nie podlega sprostowaniu (§ 2).

Zgodnie z **art. 162**¹ k.p.c. sąd na wniosek strony wyraża zgodę na utrwalanie przez nią przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie względ na prawidłowość postępowania.

W sprawach rodzinnych i opiekuńczych, zgodnie z **art. 290**¹ § 1 k.p.c. sąd może zażądać opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. Sąd może zażądać od

¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 marca 2015 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w postępowaniu cywilnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 359 ze zm.).

opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów dodatkowych wyjaśnień bądź pisemnych, bądź ustnych przez wyznaczoną do tego osobę, może też zarządzić złożenie dodatkowej opinii przez ten sam lub inny opiniodawczy zespół sądowych specjalistów (§ 2). W opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów należy wskazać osoby, które przeprowadziły badanie i wydały opinię (§ 3).

INFORMACJE DODATKOWE:

Konieczność sporządzania protokołu w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku, zwanego protokołem elektronicznym, który ma funkcjonować obok (a nie zamiast) protokołu tradycyjnego (pisemnego) została wprowadzona w art. 157 k.p.c. Protokół pisemny jest sporządzany na dotychczasowych zasadach tylko w przypadku, gdy ze względów technicznych utrwalenie przebiegu posiedzenia za pomocą protokołu elektronicznego nie będzie możliwe, co jest uzależnione od stopnia wyposażenia sądów w odpowiednią aparaturę. Jeżeli sporządzenie protokołu elektronicznego jest możliwe, wówczas protokół pisemny przybiera formę skróconą. Pod względem skutków prawnych, protokół elektroniczny oraz protokół sporządzany na dotychczasowych zasadach będą wobec siebie równoważne.² Z posiedzenia niejawnego należy sporządzić protokół, jeżeli na tym posiedzeniu dokonano pewnych czynności sądowych, w szczególności gdy wysłuchano osoby wezwane lub składały one wyjaśnienia (art. 152 zd. 2 k.p.c.).

Rzecznik Praw Obywatelskich pismami z 16 maja 2016 r. i 19 lutego 2018 r. wystąpił do Ministra Sprawiedliwości z pytaniem o aktualny etap prac nad zarządzeniem w sprawie standardów metodologii opiniowania dla zespołów specjalistów oraz zbadanie w ramach nadzoru, czy utworzenie opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów pomogło skrócić czas oczekiwania na badanie i sporządzenie opinii.

Minister Sprawiedliwości w odpowiedzi z 15 marca 2018 r. wskazał, że systematycznie (raz na kwartał) przeprowadzane są analizy terminowości realizacji zleceń sądowych przez zespoły, co pozostaje w obszarze zainteresowania prezesów sądów okręgowych z uwagi na wyznaczone przez Ministra Sprawiedliwości kierunki nadzoru administracyjnego (art. 37g § 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ustroju sądów powszechnych).

² Bodio J., *Komentarz aktualizowany do art.157 Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] Jakubecki A. (red.), Bodio J., Demendecki T., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-729*, Lex 2018.

Minister zaznaczył, że przeprowadzone postępowania wyjaśniające w sprawie skarg obywateli na działalność zespołów nie potwierdziły zasadności zarzutów dotyczących procesu diagnostycznego, nie uchybiono procedurze postępowania specjalistów w sytuacji diagnostycznej, a opinie sporządzane były w oparciu o obowiązujące przepisy z zachowaniem zasad kodeksu etyczno-zawodowego.

OPRACOWAŁA

Monika Ruszczyk

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz